

Henryk Stawniak

"Nauki prawne pomiędzy tradycją a współczesnością(...)", Red. Antoni Dębiński, Magdalena Pyter, Bożena Czech-Jezierska, Lublin 2011 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 55/2, 202-205

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ną. Postać wielkiego uczonego i prawnego człowieka może być wzorem i autorytetem dla wszystkich współczesnych ludzi, a nie tylko dla profesorów i młodzieży.

ks. Henryk Stawniak SDB

Nauki prawne pomiędzy tradycją a współczesnością. Prace dedykowane Profesorowi Romanowi Longchamps de Bérier w 70 rocznicę śmierci, redakcja Antoni Dębiński, Magdalena Pyter, Bożena Czech-Jezińska, Wydawnictwo KUL, Lublin 2011, ss. 292.

Pamięć o zmarłych, o ich zasługach na różnych płaszczyznach, dobrze świadczy o współczesnych. Daje też ona możliwości ubogacenia się oraz szansę przerzucenia pomostów między tradycją i współczesnością. Właśnie 70. rocznica śmierci prof. Romana Longchamps de Bérier (1885-1941), znakomitego cywilisty, znawcy prawa obligacyjnego, członka Komisji Kodyfikacyjnej RP, głównego twórcy Kodeksu zobowiązań z 1933 roku, profesora Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie i Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, stała się okazją do przywołania na nowo tej osoby, w wielkości Jego uczonego i zasług dla prawa. Recenzowane dzieło jest w zasadzie poświęcone prof. Longchamps de Bérier, ale nie tylko. Pozwala także poznać zmiany i przeobrażenia prawa oraz opisuje relację zachodzącą między tradycją i współczesnością.

Praca zbiorowa, autorstwa znakomitych uczonych, w swojej strukturze dzieli się tematycznie na trzy części. Pierwsza część opracowania została poświęcona osobie i działalności Romana Longchamps de Bérier, druga część obejmuje artykuły ukazujące współpracę pomiędzy Lwowem i Lublinem w osobie Profesora pracującego w obu ośrodkach uniwersyteckich. Wreszcie trzecia część książki dotyczy nowej rzeczywistości w zjednoczonej Europie, ośrodków naukowych we Lwowie i Lublinie i ich szans rozwoju badawczego we wzajemnej współpracy prawnej.

Nie zamierzam szczegółowo omawiać każdego artykułu, chociaż wiele z nich na to by zasługiwało, natomiast z trzech części pragnę wydobyć, moim zdaniem, istotne myśli i przesłania. „Dzieje rodziny Romana Longchamps de Bérier” autorstwa Grażyny Połuszejko rozpoczynają barwną i skomplikowaną historię tej rodziny. Przodkowie profesora przybyli z Francji na przełomie XVII i XVIII wieku, jak to wynika z przedłożenia, i było wśród nich wiele znakomitości, które odegrały ważną rolę w nauce, kulturze, przemyśle i władzach. Po treści artykułu zamieszczono drzewo genealogiczne rodziny Longchamps de Bérier. Kolejne opracowanie (Marzena Dyjakowska) przybliży zaangażowanie Profesora w ośrodkach naukowych Lwowa i Lublina w latach

1916 – 1941, czyli do momentu rozstrzelania uczonego wraz z trzema synami przez żołnierzy niemieckich. Był on postrzegany jako współtwórca lwowskiego i twórcza lubelskiego ośrodka cywilistycznego. Wykształcił grono wybitnych uczonych, był cennym promotorem prac doktorskich, niezwykle pracowitym i sumiennym uczonym, znakomitym pedagogiem i organizatorem. Pełnił ponadto funkcję rektora i prorektora Uniwersytetu Lwowskiego. Z tego artykułu czytelnik dowiaduje się nie tylko o działalności Profesora i funkcjonowaniu wymienionych ośrodków, ale poznaje niektóre szczególne fakty, np. że z mocy ustawy z 1920 roku rektor lub dziekan po skończonej kadencji sprawowali odpowiednio urząd prorektora lub prodziekana. Kolejni dwaj autorzy (Grzegorz Jędrejek i Andrzej Herbet) analizują dorobek naukowy Longchamps de Bérier w obszarze cywilistycznym. W swoim studium Jędrejek wskazał, że uczonego celowo nie poświęcił wiele uwagi prawu rodzinnemu z uwagi na silne kontrowersje, z jakimi musiałby się zmierzyć wówczas, dlatego prawo obligacyjne było przez niego traktowane priorytetowo. Niemniej uczonego ma swój udział w zakresie prawa rodzinnego, a niektóre rozwiązania prawne w tym obszarze do dzisiaj zachowują aktualność, i to jest wyeksponowane przez wymienionego autora artykułu. Z kolei Herbet przybliżył koncepcję osoby prawnej wypracowaną przez Longchamps de Bérier (rok 1911), która radykalnie zmieniła poziom świadomości problemów teoretycznych związanych z tą instytucją, ale owa teoria także dzisiaj stanowi podstawowe źródło informacji na ten temat. W części I należy też odnotować artykuł Adama Redzika dotyczący wkładu Profesora w prace Komisji Kodyfikacyjnej RP od roku 1922, której owocem był Kodeks zobowiązań z 1933. Kodeks ten jest uznawany za najwyższe osiągnięcie polskiej myśli prawniczej XX wieku, zaś Profesora podręcznik pt. *Zobowiązania* wszedł do klasyki polskiej myśli prawniczej.

II część książki zawiera 7 artykułów ogniskujących się wokół ośrodków uniwersyteckich Lwowa i Lublina w działaniach Longchamps de Bérier. Czytelnik ma możliwość poznać rangę, jaką miał ośrodek lwowski na przełomie wieku XIX i XX przez opracowanie Oleksija Suchyja. Wpływ wymienionego uniwersytetu ma środowisko lubelskich historyków prawa ukazał Wojciech Witkowski. Obu autorów troszkę trudno się czyta, gdyż artykuły są jednolitym tekstem, bez struktury. Bardzo interesująco i krytycznie przedstawiona została przez Magdalenę Pyter sprawa nauczania prawa rzymskiego we wzajemnej współpracy obu ośrodków naukowych, wykorzystując akty prawne oraz materiały archiwalne uniwersytetów. Autorka kompleksowo ujmując tę problematykę, akcentując podstawy prawne organizacji i funkcjonowania wydziałów juredycznych, by następnie ukazać romanistykę we Lwowie i w Lublinie. Dostrzegła marginalną współpracę pomiędzy romanistyką lwowską i lubelską, wskazując na uwarunkowania wojenne i czynniki osobiste (prof. Winowski i prof. Osuchowski). Pyter jest zdania, że była współpraca na płaszczyźnie nauczania, ale trudno mówić o wpły-

wie romanistyki lwowskiej na lubelską. Krzysztof Burczak przedstawił badania nad historią prawa kościelnego na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie związaną z osobami profesorów Władysława Abrahama i Oswalda Balzera. Oni nadawali główny kierunek badaniom nad prawem kościelnym, zaś wielu ich uczniów kontynuowało badania historycznoprawne na KUL-u. Autor z dużym znanstwem zagadnienia przedstawia historię prawa kościelnego aż do czasów współczesnych, uwydatniając znaczące nazwiska uczonych w tym obszarze. Z kolei Waldemar Bednaruk przybliżył wpływ prawników lwowskich na rozwój Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych, sprawujących w Lublinie funkcje dziekańskie (17 osób) w najtrudniejszych okresach wydziału (1918-1952). Szybki rozwój wydziału, wysoki poziom edukacji prawniczej i ekonomicznej nie podobały się nowej władzy komunistycznej, stąd decyzja o jego likwidacji w roku 1949. Bardzo interesujące i poznawcze od strony trudności i systemu studiów oraz zdobywania stopni akademickich jest opracowanie Bożeny Czech-Jezierskiej na temat wsparcia Uniwersytetu Lwowskiego w tworzeniu Państwowej Komisji Egzaminacyjnej dla studentów prawa KUL w latach 1922-1939. Dzięki temu lubelscy studenci mogli otrzymywać tytuł magistra prawa zrównany w prawach z państwowymi szkołami akademickimi. Ostatni artykuł w tej części publikacji dotyczy historycznego znaczenia Lublina i Lwowa w kształtowaniu się adwokatury polskiej autorstwa Tadeusza Piłata. Ukazał on aktywność przedstawicieli wywodzących się z tych ośrodków, które czerpały inspirację z doświadczeń prawnictwa polskiego epoki Trybunału Koronnego. Stawia on tezę, że bez lubelskich doświadczeń z czasów Trybunału Koronnego adwokatura mogła mieć kształt odmienny.

III część recenzowanego dzieła dotyczy współczesności, w rzeczywistości jednoczącej się Europy, i zawiera trzy artykuły. Marcin Szewczak podjął rozważania na temat stanu obecnego i szans w zakresie rozwoju regionalnego Polski i Ukrainy. Autor konkluduje, że te obszary o tak niskim stopniu rozwoju gospodarczego, wysokim bezrobociu i niskim poziomie wynagrodzeń mają szansę na poprawę we wspólnych inicjatywach transgranicznych. Z kolei Wojciech Wytrąček zajął się aspektem prawnym przedsiębiorczości w obszarze przygranicznym, uważając, iż normy prawne i biurokracja są głównymi czynnikami hamującym rozwój przedsiębiorczości. Wreszcie dość gruntowną analizę możliwości współpracy naukowej w ramach programu sąsiedztwa Polska – Białoruś – Ukraina 2007-2013 przybliżył Kamil Dębiński. Autor zarysował szereg inicjatyw badawczych w różnych obszarach i wskazał na drogi pozyskiwania finansów na nie.

W podsumowaniu można stwierdzić, że opracowania poszczególnych autorów są dobrze udokumentowane, niejednokrotnie są to źródła archiwalne, oraz oparte na starannie dobranej literaturze. Język opracowania jest logiczny i spójny. Całość książki tworzy dobrze uzasadniony i poprawny wywód naukowy. Zakwalifikowanie artyku-

łówny do wyodrębnionych trzech części jest poprawne i przejrzyste. Dostrzec też należy uczciwość pisarską, gdyż autorzy zaznaczają w niektórych artykułach, iż korzystają ze swoich już publikowanych treści. Ponadto każdy artykuł zawiera streszczenie w języku angielskim, które umożliwia czytelnikom niepolskojęzycznym zapoznanie się z istotnymi wątkami opracowania.

Redaktorom opracowania towarzyszyło przeświadczenie, że „historyczna perspektywa na prawo i naukę prawa pozwala interpretować przeobrażenia i zmiany, jakim ulegało prawo w przeszłości, lepiej rozumieć podstawy i wartości, których wpływ czasu nie niweczy, daje możliwości opisanie relacji pomiędzy tradycją i współczesnością, stabilnością i postępem w prawie”. Wydaje się, że jest to nie tylko słuszne przeświadczenie, ale też w pewnym sensie postulat do takiego właśnie uprawiania nauki. Profesor Roman Longchamps de Brier jest tego znakomitym przykładem. Poszczególne artykuły posłużyły lepszemu poznaniu spuścizny naukowej Profesora stanowiącej ważny wkład w rozwój polskiej kultury prawnej.

Należy w tym miejscu zauważyć i docenić ogromną pracę Redaktorów (p. dr hab. Magdaleny Pyter, p. dr Bożeny Czech-Jezińskiej i ks. prof. dr. hab. Antoniego Dębińskiego) na kilku płaszczyznach. Najpierw przy zaproszeniu tak szacownego gremium do włączenia się w dzieło, opracowania zasad i jednolitości technicznej, potem praca przy zbieraniu artykułów i kompozycji książki. Jest to publikacja na wysokim poziomie edytorskim. Niewątpliwym wkładem Redaktorów w prezentowaną publikację w 70. rocznicę śmierci prof. Longchamps de Brier nie kończy się na tym. Został również wydany **album**, który też pokazuje wielkość i pamięć o Profesorze oraz trwałą Jego wkład w dzisiejszą rzeczywistość prawną.

To wszystko, co wyżej podkreślono, jest wystarczające, aby zachęcić do sięgnięcia po publikację. Lektura tego dzieła daje bowiem wiele do myślenia. Może ona również stymulować dyskusję o potrzebie sięgania do historii prawa, pozwala adekwatnie interpretować przeobrażenia i zmiany w historycznej perspektywie. Opracowanie stanowi cenny wkład do dywagacji na temat budowania zjednoczonej Europy i jej wspólnych wartości. Książka jest też w pewnym sensie zachętą do uprawiania nauki w ciągłości historycznej.

ks. Henryk Stawniak SDB